

Gyógypedagógiai filozófia

*"Minden virágnak külön illata van, jellegzetes alakiséga,
mégsem rontja ez a pompa a kert egységét"*
(Jókai Anna)

Mielőtt a Kedves Olvasó túlságosan megrettenne a fenti címtől, gyors magyarázattal állok elő. Úgy gondolom minden *fontos cselekedet* mögött egy bölcséleti gondolatiság kell, hogy álljon, mely megalapozza, hitelessé teszi és szellemiségével hatja át ezt a bizonyos *fontos cselekedetet*. A pedagógia, ezen belül (egész pontosan ezen fölül) a gyógypedagógia ilyen igen *fontos cselekedet*. Személyes, egzisztenciális, spirituális megérintettség. Meggyőződésem, hogy alapjában véve nem tudomány, sokkal inkább művészet, mégpedig szakrális cselekedetektől megkonstruált művészet. Mondják, hogy hivatás; az is, ha emlékezünk a fogalom belső jelentéstartalmára: *hívás, elhivatottság, meghívottság*, sőt a *hit, hűség* fogalmaink is gyökereiben közösek. Tudjuk azt is, hogy a hűség nem maradiságot takar, sokkal inkább a tradicionalitás megőrzését, illetve megőrizve megújulását. Hegel - német lévén - az *aufheben* - kifejezést fedezi újra föl filozófiája számára, amely hármas értelmű: egyrészt "fenntartani", másrészt "véget vetni", harmadrészt "felemelni" a jelentése. Fontos, hogy a nevelés bipoláris jellegét is jól értsük, hiszen a nevelés során *önmagunkra* és *másokra* gyakorolunk hatást azért, hogy értékeket fejlesszünk ki *önmagunkban* és *másokban*. Melynek transzcendentális feltétele az örök értékek világa, amely felé minden nevelésnek vezetnie kell.

Napjaink sorsdöntő gyógypedagógiai-pedagógiai aspektusú kérdése éppen ez a *megújulva megőrzés*, vagy *megőrizve megújulás* - ha úgy tetszik *fenntartva véget vető, felemelő* - képessége. Ha ez harmonikusan, vagy témánknál maradván dialektikusan valósul meg, akkor van remény arra, hogy a magyar gyógypedagógia újra méltó helyére *emelődik*, amihez még egyfajta filozófiai (filo-szophosz = bölcsesség szeretete) szemlélet nyújthat alázatos segítséget. Egyszerűsítsük le most a filozófiai szemléleteket két végpontra, nevezetesen materialistára és idealistára, és osszuk képzeletben ketté a mi gyógypedagógiánkat is e két szemlélet mentén materialistára és idealistára. Mit jelent esetünkben ez a két gyógypedagógiai szemlélet? Természetesen két gondolati végletet, melyek mellé felsorakoztathatók - mint a filozófiában is - a különböző rendszerek. A materiális (anyagelvű) gyógypedagógiai szemlélet azt jelenti, hogy van például száz megtermékenyített petesejt és abból kilencven a normalitás kategóriájába sorolható, öt életképtelen és további öt életképes ugyan, de valamilyen fogyatékosági tényezőt hordoz magában. Ezek a rideg, materiális, racionális tények. Kilencven hasznos (pragmatikus, utilitáris) a világ számára, öttel nem kell foglalkozni, mert életképtelensége révén nem jelenik meg a világban (legfeljebb a még semmitmondóbb és rideg statisztikákban) így nincs is különösebb haszon vagy kár. Nem válik gazdasági, fogyasztói, munkaerői tényezővé, és ami ilyen az tulajdonképpen nincs is. Marad még öt, ami gond a társadalomnak, nehezebb van a gazdaságnak, töredékes értéket termel csak, nem illeszthető be semmilyen úgynevezett normál rendszerbe sem (ami meg erőszakosan történik azt integrációnak kezdjük el hívni), kilóg a teljesítmény és ismerethalmaz elvű pedagógia lendületes nyomvonalából, rontja a "tudásalapú" (szeretet nélküli?) társadalom renoméját. Fogyatékosága ellenére többletigényeket fogalmaz, illetve fogalmaztat meg. A helyzet olyan, mint amikor Csung-ang egyszer a tao emberéről szóló példázatában egy óriási fáról ír. A fa ágai görbék csomósak, deszkának alkalmatlanok. Gyökerei szerteágazóak, korszó nem készíthető belőlük. A levelei keserű ízűek, átható szaguk bódító. De a fa tündöklő szépséggel magasodik a táj fölé - és nem jó semmire. Nos, a jó valamire, vagy nem jó semmire gyógypedagógiai szemlélet és a tündöklő szépség nem észre vevése okozza a legtöbb problémát társadalmi, szociális és a mi újkeletű bölcséleti szintünkön is.

A helyzetet még súlyosbítani látszik az alkalmazott pszichológia ateista, materialista ága a behaviorizmus, melynek már emlékképeiből is kitörlődött az emberi lélekről alkotott mindennemű elképzelés. A másik 'érvágás', ami jelentős vérvesztést okozott a gyógypedagógiának az a normalitás pszichológiai fogalmának bevezetése volt. Természetesen kell beszélnünk normalitásról, de sok esetben annak téves megközelítésével élünk. Nevezetesen a Gauss-görbe ábrája, amely egy harang alakú képződmény, melynek középső sávja adja az úgynevezett normális mezőt, a két szélső terület, pedig az abnormalitást (pozitív illetve negatív irányban). Meggyőződésem, hogy rossz a Gauss-görbe interpretálása, hisz' maga az ábra (a görbe) szemlélteti a normalitást és nem egy kalibrált mező. A

középső sáv egy gyakoriságot, egy átlagot szemléltet, a két szélső rész, pedig a szükséges eltéréseket, melyek így együttesen adják a normalitást. Kicsit leegyszerűsítve: az nem normális állapot, hogy mindenkinek 100-as az I.Q.-értéke, az a normális, hogy van 100-as, de van 120-as és 80-as érték is, és így tovább.

Ha lehet ilyet egyáltalán mondani, akkor az az *erdő* a "normális", amelyben vannak kisebb-nagyobb, öregebb-fiatalabb, egyenesebb-görbébb, termő-nemtermő etc. fák. Van ilyen-olyan aljnövényzete, vannak bokrok és vannak benne kidőlt fák is, sőt "fa-menetes" területek is - amit tisztásnak nevezünk. Nos, valami ilyesmi a normális erdő. A "nem-normális" erdő az egyenerdő, vagy műerdő; egyforma hosszú és nagyságú fákkal, melyek sudár egyenesek (mert amelyik nem ilyen lenne, azt időben kivágják). Az egyenfák sora nyílegyenes hosszirányban, keresztben, átlósan, bárhogyan is nézve. Aljnövényzet nincs, azzal végez a gyomirtózás - hisz kárára van a szép sudár fáknak. Valami ilyenféle az abnormális erdő.

Még az újbegyünk lenyomata sem egyforma, és az ennél sokkal bonyolultabb "dolgok", mint a személyiségünk, a pszichikumunk, a jellemünk, a viselkedésünk stb. miért lennének egyformák? És mi szükség van arra, hogy ezeket egyáltalán standardizáljuk? A nem-egyformaság, a különbözőség a normális, és ez jelenti az egységet is. Az általunk elnevezett idealista gyógypedagógia tudja, hogy az egyenlődi, az egyformaság az egység megrablása. Ez a szemlélet alázattal és megértéssel veszi tudomásul a *fogyatékos* állapotot és megtalálja azokat a *növekedési* területeket, amelyekre a pedagógiáját építheti. Meg kell tanulnunk, hogy nem lehet mindent megváltoztatni, vannak olyan sorstörvények (karma) által meghatározott állapotok, amelyek nem defektusok, nem retardációk, nem abnormális állapotok, amelyeket meg kell reparálni, hanem értelmük és jelentésük van az érintett és a környezete számára.

Az idealista gyógypedagógia ideákban gondolkodik, mely idea nem egy standardizált, etalon idea, hanem minden érintett személy önmaga ideája. Az idea az az 'ideális állapot' ahová a sérült ember - újabb sérülések elszenvéde nélkül - eljuthat illetve eljutatható. Mint ahogy a platóni szemlélet azt várja a filozófustól, hogy az egyeditől induljon az egyetemes felé, a látszat mögött kutassa a lényegit. Nem csupán azt feltételezi, hogy ez a keresés sikerrel járhat, de egyenesen azt állítja, hogy e módszer a valódi ismeret megszerzéséhez nélkülözhetetlen. Platón arra biztatja a filozófust, hogy figyelmét fordítsa el a külsődlegestől, a konkrétól, hogy a dolgoknak ne a felszínét tekintse, hanem inkább "befelé" fordulva kutassa az igazságot, mert csak így találhat rá a valóság mélyebb szintjére. Azt tanítja, hogy az érzékelésünk felfogta tárggyal valójában elsődleges esszenciáknak, valamiféle primer lényegeknak kikristályosodott alakjai, amelyeket csakis az aktív, intuitív elme képes megragadni.

Az idealista gyógypedagógia bár a földön áll, de van transzcendens bekötése, kapcsolata. Nagyon sok idealista gyógypedagógussal találkoztam, kik lehajolva a gyerekekhez, felemelve önmagukhoz "óriássá" tették őket. Nem boncolgatták a gyerekek "státuszát", nem kívánták semmiféle skatulyába begyömöszölni a gyereket. A gyerek neve továbbra is *Évike*, *Pistike*, *Jancsika* maradt, s nem *imbi*, *diszes* vagy *hipermotil*. Merjünk idealistának lenni, merjünk *korszerűnek* lenni, legyünk nyitottak a szemléletváltásra, ami nem pusztán egy váltás - minden jó, ami nem a régi - hanem a régi értékek megőrzését és az új értékek megkeresését jelenti.

Még egy komoly nehézségről kell itt számot adni, ami a gyógypedagógia, de az alap- és középfokú oktatás egészét érintő matriarchális egyensúlyvesztést jelenti. Egyszerűbben fogalmazva ez a hivatás teljes *elnőiesedését* takarja, ami viszont a gyermekek felé egyoldalú modellt kínál, ez a csonka családok hasonló egyoldalúságával párosulva identifikációs nehézségeket is jelenthetnek a gyermekek számára.

A sztoikus Epiktetosz azt mondja: "A filozófia azzal kezdődik, hogy tudatára ébredünk gyengeségünknek, kiszolgáltatottságunknak." Ennek analógiájára azt mondhatjuk, hogy a gyógypedagógus filozófiája azzal kezdődik, hogy tudtára ébred mások gyengeségének és kiszolgáltatottságának, miközben felébred önön magában az az archaikus struktúra, amely a másik megsegítésére, megmentésére predesztinálja az embert. Figyelembe véve, amit Thoreau mond: "Annak, ha egy ember nem tart lépést társaival, az lehet az oka, hogy más ritmust hall. Hagyni kell, hadd lépjen arra a zenére, amit ő hall, bármilyen lassú és távoli is a dallam...".